

PSICHIATRAS, KELIAUTOJAS, TYRĖJAS, AMBASADORIUS

PRISIMENANT PROFESORIŲ

ZDZISLAVĄ JANĄ RYNAŲ (1938 10 21–2022 02 06)

Zdzisław Jan Ryn. „Wikipedijos“ nuotr.
Zdzisław Jan Ryn. Photo from Wikipedia
(Prieiga internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Zdzis%C5%82aw_Jan_Ryn)

2002 m. į Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (angl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, UNESCO) remiamą tarptautinę konferenciją Vilniuje, skirtą didžiojo mineralogo Ignoto Domeikos 200-osioms gimimo metinėms, iš Lenkijos su trisdešimties dalyvių delegacija atvyko profesorius Zdzisław Jan Rynas (Zdzisław Jan Ryn). Tada užsimezgė mūsų pažintis ir prasidėjo nuoširdus bendravimas.

Prof. habil. dr. Z. J. Rynas gimė 1938 m. spalio 21 d. Pietų Lenkijoje, 1956–1963 m. studijavo Krokuvos medicinos akademijoje, kur įgijo medicinos gydytojo kvalifikaciją. 1965 m. jis specializavosi psichiatrijoje, 1967 m. įgijo I laipsnio, o 1969-aisiais – II laipsnio psichiatrijos magistro diplomus. Jaunasis medikas tyrinėjo alpinistų nervinę būklę ir psichikos sutrikimus jiems esant ekstremaliomis aukštikalnių sąlygomis. Šia tema Z. J. Rynas 1969 m. apgynė daktaro, o 1971-aisiais – habilituoto

daktaro disertacijos. 1994 m. jis tapo Jogailos universiteto (lenk. *Uniwersytet Jagielloński w Krakowie*) Psichiatrijos katedros profesoriumi, o nuo 1996-ųjų dirbo Neurologijos-psichiatrijos klinikoje. Dalykiškas, sau ir kitiems reiklus mokslininkas buvo žymus psichiatrinės medicinos ir teisenos ekspertas, parašęs per tūkstantį mokslo darbų, vadovavęs kelioms dešimtims magistrinių ir doktorantūros darbų, aktyviai dalyvavęs populiariose radijo ir televizijos laidose.

Prof. Z. J. Rynas savo mokslinius tyrimus jungė su asmeninėmis kelionėmis į aukščiausius pasaulio kalnus: Hindukušą (1971 m.), Patagonijos Andus (1973–1974 m.), Bolivijos Andus (1978–1979 m.), Akonkagvą (1985 m.), Meksikos vulkanus (1988–1989 m.), Antarktidą (1994 m.), Velykų salą (1995 ir 1998 m.), Atakamą Domeikos Kordiljeruose (2000 m.) Čilėje ir kt. Jam ypač įdomūs buvo įvairių genčių indėnai – jų antropologija ir gyvenimas aukštikalnėse. Už paieškinius tiriamuosius mokslo darbus prof. Z. J. Rynas buvo priimtas į prestižinį Tyrinėtojų klubą (angl. *The Explorer's Club*), o 2000-aisiais gavo Lenkijos garbės apdovanojimą „Kolos 2000“ už kelionę „Atakama-2000“ Domeikos Kordiljerų rajone Čilėje.

Prof. Z. J. Rynas gerai žinomas ir kaip mokslo istorikas bei aktyvus visuomenininkas. Tai jis į mokslo orbitą sugrąžino didįjį mineralogą, švietėją, humanistą ir Vilniaus universiteto auklėtinį (1822 m.) Ignatą Domeiką (1802–1889), kuris 1838–1889 m. gyveno ir dirbo Čilėje. Z. J. Rynas dirbdamas Santjage bendravo su I. Domeikos palikuonimis (tuo metu dar gyveno žymiojo tautiečio anūkė Ana (Anita) Domeyko Salazar, sulaukusi 105 metų), rėmė juos, o Čilės universitete surinko apie jį archyvinę medžiagą, rengė ir dalyvavo I. Domeikos paveldui skirtose konferencijose. 2002 m. pasirodė Z. J. Ryno knyga „Ignotas Domeika. Pasaulio pilietis“

Zdzisław Janas Rynas (dešinėje) su Ignoto Domeikos anūke Anita Domeyko Alamos, 2005 m. Z. J. Ryno nuotr. (Ignotas..., 2017)
Zdzisław Jan Ryn (right) with Ignotas Domeyka's granddaughter Anita Domeyko Alamos, 2005. Photo by Z. J. Ryn

(lenk. „*Ignacy Domeyko. Obywatel świata*“), o kiek vėliau – monografijos „Ignotas Domeika – gyvenimo kalendorius“ (lenk. „*Ignacy Domeyko – kalendarium życia*“) (2006 m.) ir „Ignotas Domeika. Bibliografija“ (lenk. „*Ignacy Domeyko. Bibliografia*“) (2008 m.) bei knyga ispanų kalba „Ignotas Domeika – gyvenimas ir darbai“ (isp. „*Ignacio Domeyko la Vida y la Obra*“), kuri 2014 m. buvo išleista Krokuvėje, o 2016-aisiais – Santjage.

Prof. Z. J. Ryno veikla Pietų Amerikoje neliko nepastebėta. 1991–1996 m. jis tapo Lenkijos Respublikos ambasadoriumi Čilės Respublikoje (taip pat akredituotas Bolivijoje), 1997–2000 m. – Čilės Respublikos garbės konsulu Krokuvėje, 2007–2008 m. – Lenkijos Respublikos ambasadoriumi Argentinoje (taip pat akredituotas Paragvajuje).

Profesorius labai vertino mūsų atliktus I. Domeikos archyvų ir paveldo tyrimus Vilniuje, taip pat Naugarduko, Myriaus, Zietelos žemėse (dabar Vakarų Baltarusija), kur bajorų Kontrimų-Domeikų herbo giminė valdė stambius dvarus. Po mūsų pažinties 2002-aisiais su-

sitikome dar ne kartą – Krokuvėje ir Varšuvoje bei svečiavomės jo namuose. 2019 m. karštą rugpjūčio dieną pasimatėme I. Domeikos 215-osioms gimimo metinėms skirtoje konferencijoje Krokuvėje Stanisłavo Stašico kalnakasybos ir metalurgijos akademijoje (lenk. *Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie*). Perskaitę pranešimus per pertrauką susitikome prie kavos puodelio ir pasikalbėjome apie Krokuvėje, Vilniuje, Santjage atliktus naujus darbus, neseniai pasirodžiusią mūsų knygą „Ignotas Domeika – geologas, mineralogas, kalnų inžinierius“ (2017 m.), kurios trisdešimt egzempliorių padovanojome Varšuvos ir Krokuvos geologams. Jau tada pastebėjau negerą ženklą, kad profesoriumi truputį trinka kalba. Z. J. Rynas mirė 2022 m. vasario 6 d., eidamas 84-uosius.

Profesorius išliks Lietuvos mokslo istorikų ir geologų prisiminimuose kaip išskirtinis asmuo, išgryninęs genialaus mąstytojo I. Domeikos atvaizdą abiejų tautų atmintyje.

Akad. Algimantas Grigelis

Literatūra

Ignotas Domeika: geologas, mineralogas, kalnų inžinierius (sud., red. A. Grigelis). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017, p. 36 (726 p.).

In Memorium. Dr. Urszula Pustulka, Krokua, 2022 02 07.

Z. J. Ryno el. laišakai. A. Grigelio asmeninis archyvas.